

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2018|077 VAN 8 NOVEMBER 2018

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN HET KASTEEL VAN HOEILAART TE HOEILAART, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 1 OKTOBER 2018

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 8 november 2018 volgende advies uit:

1. De VCOE ontving op 1 oktober 2018 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als monument van het kasteel van Hoeilaart te Hoeilaart. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over volgende documenten in het kader van de adviesvraag over de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) het afbakeningsplan (c) de fotoregistratie, (d) de lijst met cultuurgoederen en (e) het beschermingsdossier.
2. Voorliggend dossier kadert binnen het project 'Herinventarisatie van de Vlaamse Rand'. De commissie betreurt dat een groter kader voor de selectie van het kasteel van Hoeilaart ontbreekt. Het beschermingsdossier stelt dat het kasteel gekozen werd in functie van de hoge erfgoedwaarde, in combinatie met het illustratieve karakter voor het specifieke verhaal van de Vlaamse Rand, maar dit wordt niet verder geduid (pagina 4). De VCOE verwijst naar het beschermingsdossier van het Landhuis Impdehof in Meise (Wolvertem), waarin de selectie van het landhuis binnen het deelthema 'kastelen (woningen) en landhuizen' werd geduid. Volgens dit beschermingsdossier werden in de provincie Vlaams-Brabant een 230-tal kastelen (woningen) en landhuizen geïnventariseerd. Het kasteel van Hoeilaart wordt vermeld als één van de zeven kastelen of landhuizen binnen de Vlaamse Rand die geselecteerd werden om grondiger te worden onderzocht. Dit groter kader ontbreekt echter in voorliggend beschermingsdossier. De commissie vraagt aldus om dit aan te vullen.
3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast van het kasteel van Hoeilaart en verwijst tevens naar de lijst met cultuurgoederen, het afbakeningsplan en de fotoregistratie.

De commissie stelt vast dat de bescherming het kasteel en de buitentrap aan de voorgevel omvat, zonder het omgevende park. Het beschermingsdossier motiveert dit op basis van de 'geringe authenticiteit en herkenbaarheid' van de parkomgeving. Volgens het dossier blijven er geen bovengrondse structuren over van de 18de-eeuwse en oudere parkaanleg. De huidige parkaanleg correspondeert met de ontwikkeling van de laat 19de-eeuwse tijdslaag, maar wordt volgens het dossier verstoord door recentere invullingen en aanpassingen in de aanleg. De commissie vindt deze motivering voor het uitsluiten van de parkomgeving uit de bescherming onvoldoende. De commissie betreurt dat het park niet wordt meegenomen bij de evaluatie van de erfgoedwaarden en dat de huidige toestand nauwelijks zichtbaar is in de fotoregistratie. Het park vormt volgens de commissie een wezenlijk onderdeel van het kasteeldomein. De VCOE wijst op het bodemarchief dat volgens het beschermingsdossier 'ongetwijfeld' ondergrondse (tuin)archeologische sporen bewaart, de aanwezigheid van waardevolle bomen en de parkaanleg. Zo gaat de huidige vijver in het kasteelpark terug op één van de visvijvers die op

kaartmateriaal uit 1763 te zien is en zijn de taluds, afgebeeld op een plan uit 1763, nog steeds zichtbaar in de huidige parkaanleg. De commissie dringt er dan ook op aan om de bescherming van de parkomgeving verder te onderzoeken. De commissie wijst tevens op de mogelijkheid van een afbakening als overgangszone bij het monument. Dit biedt tevens de mogelijkheid om een visie te ontwikkelen voor de opwaardering van de ruimte tussen het kasteel en de kasteelhoeve, die momenteel als parking en doorgang wordt gebruikt.

Wat de fotoregistratie betreft, merkt de commissie op dat deze onvolledig is. Zo ontbreken er onder meer foto's van de restanten van de oorspronkelijke muurafwerking in één van de dienstruimtes op het zuidelijke tussenverdiep, de vleeskelder, de portierskamer (enkel een foto van een deur), de gevangenisruimte, een duidelijke foto van de balustrade op de eerste verdieping die verlengt in een overhangende lamp met een kleine glazen lampenkap,... De commissie vraagt aldus om de fotoregistratie aan te vullen.

Wat betreft de cultuurgoederen merkt de commissie op dat de eettafel (cultuurgoed 4) een reconstructie is naar oorspronkelijk model, uitgevoerd tijdens de restauratie van het kasteel in de jaren 1990. De commissie vraagt om te motiveren waarom deze eettafel in de lijst met cultuurgoederen werd opgenomen, vermits dit element geen deel uitmaakt van de oorspronkelijke interieurinrichting. Verder is de commissie van mening dat het reliekschrijn met reliek van de heilige Marcellina (cultuurgoed 9) en de marmeren grafplaat (cultuurgoed 10) een volkskundige erfgoedwaarde bezitten aangezien deze elementen getuigen van gebruiken en gewoonten, voorstellingen en tradities van een specifieke bevolkingsgroep of gemeenschap in het verleden. De VCOE verwijst daarvoor onder meer naar de schenking van het reliek van de heilige Marcellina door paus Leo XII aan Joseph Louis de Man d'Hobruge en naar het jaarlijks luiden van de klok op het dak van het kasteel ter ere van het reliek van de heilige Marcellina.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de erfgoedwaarden die de bescherming als monument verantwoorden en beschrijft uitvoerig de erfgoedkenmerken en –elementen. De commissie erkent de architecturale, historische en artistieke erfgoedwaarden van het kasteel van Hoeilaart.
5. De beheerdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. De commissie vindt het positief dat voor nieuwe ingrepen en wijzigingen in het gebruik een geïntegreerde aanpak wordt gevraagd, met aandacht voor de draagkracht van het gebouw. De VCOE meent dat het ook bij het huidige gebruik als gemeentehuis goed is om aandacht te hebben voor de draagkracht, bijvoorbeeld met betrekking tot kwetsbare interieurafwerkingen.

Beheerdoelstelling 4 verwijst naar het interieur, waarbij het behoud 'de herkenbaarheid als kasteel' beoogt. De commissie vindt deze bewoording te vaag en vraagt om dit te herformuleren. In deze beheerdoelstelling is bovendien sprake van 'vast en roerend meubilair'. De commissie wijst erop dat enkel de cultuurgoederen in bijlage 3 van het beschermingsbesluit zijn beschermd. De VCOE vraagt aldus om beheerdoelstelling 4 als volgt aan te passen: '*..., met inbegrip van het vast ~~en roerend~~ meubilair en de cultuurgoederen*'.

6. Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud voor het te beschermen monument. De commissie ondersteunt deze voorschriften.
7. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. De commissie merkt op dat artikel 5, 1°, over de reliëfwijziging van de bodem, betrekking heeft op de omgeving van het kasteel. Dit is echter niet conform de afbakening van de bescherming die enkel het kasteel en de monumentale buitentrap aan de voorgevel omvat. De commissie vraagt aldus om deze

toelatingsplicht te schrappen of te koppelen aan een verruimde beschermingsperimeter.

8. Op basis van bovenstaande opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van het kasteel van Hoeilaart te Hoeilaart. De commissie vraagt:
- de bescherming van de parkomgeving verder te onderzoeken en uitgebreider te motiveren;
 - de fotoregistratie aan te vullen;
 - met betrekking tot de cultuurgoederen te motiveren waarom de eettafel werd opgenomen en om de volkskundige erfgoedwaarde toe te kennen aan het reliëf van de heilige Marcellina en de marmeren grafplaat;
 - de beheerdoelstellingen te verduidelijken en aan te passen;
 - de toelatingsplicht met betrekking tot het wijzigen van het reliëf te schrappen of te koppelen aan een verruimde beschermingsperimeter.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter